

Evropské odbory

Aktéři pro udržitelný rozvoj

Příspěvek ETUC pro Světový summit 2002 v Johannesburgu

ČERVENEC | **2002** |

ETUC
Evropská
odborová
konfederace

Evropská odborová
technická kancelář
pro bezpečnost
a ochranu zdraví

ETUC
Evropská odborová
konfederace

Členy Evropské odborové konfederace je 74 národních odborových konfederací ze 34 zemí a 11 Evropských průmyslových federací.

ETUC zastupuje 60 miliónů pracujících mužů a žen v rámci Evropské unie i mimo ni.

ETUC
ITUH Building
5 bd du Rui Albert II
B-1210 Brussels
Belgium

Tel.: +32-(0)2-224 04 11
Fax: +32-(0)2-224 04 54/55
E-mail: etuc@etuc.org

www.etuc.org

TUTB
Evropská odborová
technická kancelář pro bezpečnost
a ochranu zdraví

TUTB pomáhá ETUC a jejím členským organizacím odbornými znalostmi a výzkumem v oblasti ochrany zdraví pracovníků. Zřídila *Observatoř pro aplikaci Evropských směrnic* a pracuje se sítí odborových expertů v oblasti technické standardizace (ergonomika, bezpečnost strojů) a nebezpečných látek.

TUTB
ITUH Building
5 bd du Rui Albert II
B-1210 Brussels
Belgium

Tel.: +32-(0)2-224 05 60
Fax: +32-(0)2-224 05 61
E-mail: tutb@etuc.org

www.etuc.org/tutb

Evropské odbory

Aktéři pro udržitelný rozvoj

Příspěvek ETUC

pro Světový summit 2002 v Johannesburgu

červenec 2002

EOK
Evropská
odborová
konfederace

Evropská odborová
technická kancelář
pro bezpečnost
a ochranu zdraví

Evropské odbory -
Aktéři pro udržitelný rozvoj
TUTB, 2002

© Evropská odborová technická kancelář
pro bezpečnost a ochranu zdraví
ITUH Building
5 bd du Roi Albert II
B-1210 Brussels
Belgium

ISBN: 2-930003-42-1
D/2002/6107/43

Grafická úprava: Textcetera Den Haag
Vytisknuto v České republice

TUTB finančně podporuje Evropská komise

Úvodní slovo

Evropské odbory přicházejí na summit v Johannesburgu s poselstvím: současný rozdíl mezi severem a jihem není udržitelný, co se týče výdělků a využívání přírodních zdrojů. A co více – je důvodem k neklidu.

Odbory žádají vlády celého světa, aby přijaly globální plán pro udržitelný rozvoj, který odstraní chudobu, bude chránit životní prostředí a zajistí respektování lidských a sociálních práv.

ETUC, která spojuje reprezentativní demokratické organizace, požaduje, v sociální dimenzi udržitelného rozvoje, plán neodkladných opatření, v zájmu uznání základních sociálních práv, práce a vzdělávání, jako určujících faktorů v boji s chudobou, stejně jako důležitost přístupu ke společnému majetku, jako je voda, energie, vzdělání, zdraví a dopravní infrastruktury prostřednictvím veřejných služeb. Mezinárodní organizace práce (MOP) musí v této záležitosti vyvinout iniciativu na mezinárodní úrovni.

ETUC žádá Evropskou unii, aby se při šíření těchto principů a cílů ujala vůdčí pozice při rychlém zvýšení přímé podpory rozvoje až na cílovou hodnotu 0,7% HDP. Prostřednictvím signifikantního zvyšování zdrojů a politikou snížení dluhu, která osvobodí těžce zadlužené chudé země. Vyžadováním toho, aby všechny evropské firmy, kterým jsou přiznány veřejné práce nebo dodávkové smlouvy s finanční podporou Společenství nebo garanční programy pro vývozního úvěry, podepisovaly smluvní podmínky v souladu se sociálně-pracovními právy a s mezinárodními standardy pro životní prostředí. ETUC chce také dosáhnout toho, aby evropské firmy s podnikatelskými zájmy nebo investicemi mimo EU, dodržovaly základní pracovní standardy a standardy pro ochranu životního prostředí a publikovaly pravidelné zprávy o tom, jak je zavádějí do praxe.

Tato publikace, vytvořená společně s Evropskou odborovou technickou kancelář, předkládá klíčové otázky pro udržitelný rozvoj v Evropě a odpovídá na ně prostřednictvím příkladů, jak byly tyto problémy řešeny v praxi na úrovni podniku a průmyslových odvětví. Tyto příklady ukazují, že udržitelný rozvoj není možný bez nových forem sociálního dialogu a smluvních vztahů, týkajících se průmyslových a mezi-průmyslových dimenzí a bez uznání, že pracovníci a jejich představitelé hrají v měnících se způsobech výroby a spotřeby klíčovou úlohu.

Evropská strategie pro udržitelný rozvoj musí také podněcovat navržení nových politik Společenství – například o energii – a provádění změn v existujících politikách, např. pro dopravu a zemědělství.

Evropská historie práce ukazuje, jak mohou odbory pomoci dosáhnout lepší a jednotnější společnosti prostřednictvím neustálého působení. Evropské odbory jsou připraveny převzít odpovědnost za implementaci evropské strategie pro udržitelný rozvoj a směřovat úsilí na dialog se sociálními skupinami a skupinami pro životní prostředí. Pouze prostřednictvím mobilizace všech důležitých složek bude dosaženo modelu rozvoje člověka v souladu z životním prostředím a který garantuje sociální spravedlnost.

Emilio Cabaglio, generální tajemník, ETUC

Marc Sapir, ředitel, TUTB

Poděkování

Tato publikace je výsledkem společné práce provedené skupiny ETUC složené z expertů zabývajících se problematikou životního prostředí ve většině odborových organizací v rámci EU a v Evropských průmyslových federacích. Výsledky jejich práce byly prezentovány na konferenci evropských odborů, která se konala v Seville v červnu tohoto roku.

Musíme poděkovat hlavním spolupracovníkům, kteří připravili podkladové materiály pro jednání: UGT a CC.OO - změny klimatu a energie, CFDT a CGT - světové zabezpečení potravin a zemědělství, LO Dánsko - chemická rizika, CGIL, CISL a UIL - pracovníci jako aktéři v udržitelném rozvoji: schopnosti a práva, a Evropským průmyslovým federacím, které poskytly neocenitelné informace o svých odvětvích: EFFAT, ETUF-TCL, EMCEF, EPSU, ETF a UNI-EUROPA.

Zvláštní poděkování dlužíme Kees le Blansch, který měl na Sevillské konferenci těžkou úlohu zpravodaje a napsal text této publikace.

Tuto publikaci by nebylo možné připravit a publikovat bez neocenitelné podpory, kterou poskytli Nanneke van der Heijden, Denis Gregory a Janine Delahaut.

Další informace o odborech a udržitelném rozvoji jsou na webové stránce TUTB:

www.etuc.org/tutb/uk/sustainable-development.html:

- anglická a francouzská verze této publikace
- tématicky zaměřené úvodní zprávy v angličtině a francouzštině
- zpráva z konference ETUC-TUTB v Seville (červen 2002)
- předchozí společná publikace ETUC-TUTB o udržitelném rozvoji: *Stanovisko evropských odborů k udržitelnému rozvoji*, Brusel 2001 (dvojjazyčně: v angličtině a francouzštině)

Obsah

	Předmluva	3
1	Evropské odbory - aktéři pro udržitelný rozvoj	9
2	Stanovisko evropských odborů	10
3	Stanovisko evropských odborů k udržitelnému rozvoji	12
4	Základní prvky stanoviska evropských odborů – rovnováha mezi sociálními a ekonomickými oblastmi politiky a oblastmi politiky životního prostředí a jejich koordinace	18
	Posilování sociální dimenze	18
	Akční plán na globální úrovni	19
	Koordinace na evropské úrovni	20
5	Hlavní výzvy v oblasti udržitelného rozvoje vyplyvající ze stanoviska evropských odborů	21
6	Potraviny a zemědělství	22
	Systém výroby v zemědělství	23
	Bezpečnost potravin, kvalita životního prostředí a péče o zvířata	25
	Kvalita práce v zemědělství	27
	Postavení pracovníků a odborů	28
7	Změna klimatu a energie	29
	Náročná a spravedlivá daňová reforma	30
	Prosazování racionálnějšího využívání energie, včetně spravedlivých přechodných období	31
	Účinná a nestranná implementace Kyotského protokolu EU	34
	Zpřístupnění a zabezpečení zásobování	35

- 8 Chemikálie 35**
- Zacházení s chemickými riziky na globální úrovni **36**
 - Zacházení s chemickými riziky na evropské úrovni **38**
- 9 Posilování úlohy evropských odborů 41**
- Posilování kompetencí evropských odborů v oblasti udržitelného rozvoje **42**
 - Budování kapacit evropských odborů pro udržitelný rozvoj **43**

1 Evropské odbory - aktéři pro udržitelný rozvoj

V srpnu 2002, deset let po Summitu v Riu, organizují Spojené národy další Summit o udržitelném rozvoji v Johannesburgu. **Evropské odbory se** tohoto Summitu **zúčastní**, aby sehrály klíčovou úlohu a předložily své požadavky pro přípravu globálního akčního plánu udržitelného rozvoje, jehož prioritou bylo vymýcení chudoby, ochrana životního prostředí a respektování lidských a sociálních práv. Evropské odbory mají za to, že jejich spoluodpovědnost za úspěch udržitelného rozvoje je součástí jejich hlavní povinnosti a odpovědnosti, a to jak s ohledem na jejich vlastní členy, tak z hlediska mezinárodní solidarity pracovníků.

Účelem **této studie** je upřesnit úlohu evropských odborů s ohledem na udržitelný rozvoj. Studie začíná popisem současného postavení evropských odborů v evropském politickém a ekonomickém životě. Studie ukazuje, že odbory hrají ústřední roli při uskutečňování evropského sociálního modelu prostřednictvím vyjednávání v oblasti průmyslových a regulačních otázek se zaměstnavateli a státem. Pro evropské odbory spočívá výzva, týkající se udržitelnosti, zejména v integrování problematiky životního prostředí do jejich politických postojů a jednání. Význam vyváženosti a koordinace přístupů, založených na globálních a evropských akčních plánech, je jasný a přesvědčivý, protože je zřejmé, že v budoucnu bude problematika životního prostředí stále více středem zájmu pracovníků i odborů. Všeobecně řečeno, evropské odbory uznávají, že koordinace sociálních a ekonomických politik a politik v oblasti životního prostředí je pro dosažení skutečně udržitelného rozvoje nezbytná. Tato klíčová výzva v sobě obsahuje tři problematické oblasti, kterým je třeba věnovat neodkladně pozornost, a to (I) potraviny a zemědělství, (II) změna klimatu a energie a (III) chemická rizika.

2 Stanovisko evropských odborů

Postavení evropských odborů v ekonomickém a politickém životě Evropy je, vzhledem k jejich stanovisku k problematice udržitelnosti, klíčové. Existuje více základních prvků, které jsou pro pochopení jejich postavení velmi důležité, zejména jejich úloha ekonomických a politických aktérů, zájmy, které představují a evropský kontext, v rámci kterého působí.

Úloha, kterou odbory v Evropě hrají, je historická a je založena na výsledcích dlouholetého boje za plnou zaměstnanost, řádné mzdy a přiměřené pracovní standardy pro všechny pracovníky. Samozřejmě, že hlavním úkolem odborů v Evropě je obhájení těchto vymožeností. Současnou úlohou odborů je zároveň hledat příležitosti a způsoby pro zlepšení postavení pracovní síly.

- Za prvé a především to odbory provádějí prostřednictvím **jednání s aktéry v ekonomice**, tj. se zaměstnavateli a s asociacemi zaměstnavatelů, a to na firemní, odvětvové, národní a regionální úrovni hospodářství. V Evropě je dlouholetá a obecně rozšířená tradice vyjednávání odborů, jakožto uznávaným zástupcem veškeré pracovní síly
- Za druhé, odbory v Evropě hájí zájmy pracovní síly prostřednictvím **spolupůsobení s reprezentacemi států**. Ekonomický řád neurčují v sociálně-liberálních demokraciích Evropy výhradně tržní síly, není ani výhradně předmětem státního plánování. Prostřednictvím konzultací, státní regulace a podporování veřejných služeb, vznikají smíšené ekonomiky, které nabízejí pracovníkům určité minimální úroveň přístupu, zabezpečení a ochrany. Takto zavedené sociální politiky, služby v rámci obecných zájmů a regulační systémy, vytvářejí a chrání zaměstnání tím, že garantují určité sociální standardy.

V důsledku toho jsou evropské odbory zapojeny do současného evropského sociálního, ekonomického a politického uspořádání a mají v rámci něj své zájmy. Součástí toho je (přínejmenším) jejich pozice ve vyjednávání průmyslové a regulační transformace.

Které zájmy jsou pro odbory v Evropě hlavní? **Klíčovými zájmy** jsou základní sociální požadavky, jako je zaměstnanost, mzdy, pracovní podmínky a pracovní

vztahy. Tyto otázky jsou při vyjednávání podřízeny třem hlediskům:

- Za prvé, jednání se týkají **omezených (vzácných) zdrojů, a to přiměřeného přístupu k nim a jejich spravedlivého rozdělování**. Klíčové otázky, které reprezentují zájmy evropských odborů jsou: rovnoprávný přístup k trhu práce (podpora prostřednictvím politik směřujících k plné zaměstnanosti), spravedlivé rozdělování plodů práce (ve smyslu vyměřování reálných mezd) a minimální zaopatření pro všechny (prostřednictvím veřejných služeb v obecném zájmu).
- Za druhé, odbory v Evropě usilují o jednání o ochraně proti rizikům a nejistotám prostřednictvím odpovědného řízení a progresivní regulace. Základní jistoty, kolektivní pojištění a přiměřené pracovní standardy vynutitelné státem, to jsou prostředky, které odbory vyjednaly pro řízení snížení rizik a nejistot spojených se ztrátou práce, invaliditou, nebezpečími při práci a dalšími negativními faktory.
- A konečně, odbory usilují o demokracii a spravedlivost mezi privilegovanými a neprivilegovanými, ať už se jedná o vlastníky nebo pracovníky, zaměstnané nebo nezaměstnané, muže nebo ženy, bohaté nebo chudé.

V období po druhé světové válce začal proces evropské integrace, který vyžadoval stále větší zapojení evropských odborů ve smyslu zastupování jejich **zájmů na evropské úrovni**. Zpočátku byla přijata opatření průkopnickou skupinou šesti evropských států pro zavedení otevřeného trhu pro uhlí a ocel. Šest let nato stejná skupina zemí začala tvořit Evropské společenství s jednotným trhem. V uplynulých dvou desetiletích se uskutečnila další integrace pro rozšíření a konsolidaci Evropského společenství. Zcela nedávno, zavedení jednotné měny a rozvíjení společných cílů a politik v oblasti klíčového sociálně-ekonomického působení vytvořilo hybné síly pro těsnější sjednocení Evropy, než tomu bylo kdy předtím. Mnohé z těchto společných politik, například ekonomická a měnová politika a politika trhu práce, jsou pro zájmy pracovníků a odborů velmi důležité. Výzvou pro evropské odbory je pracovat s národními praktikami a sblížovat je na evropské úrovni prostřednictvím evropských odborových sekretariátů a Evropského odborového kongresu (*European Trade Union Congress*, ETUC). Pokračují jednání s evropskými asociacemi zaměstnavatelů (zejména s UNICE, orgánem reprezentujícím zaměstnavatele privátního sektoru na úrovni EU) a také konzultace s Evropskou komisí. Taková úsilí směřují k rozvíjení plodné konzultační praxe na evropské úrovni (často zmiňované jako „sociální dialog“) a k prosazování ochrany zaměstnanosti o ochrany pracovní síly

prostřednictvím evropské regulace. Dobrým příkladem je evropská rámcová Směrnice o bezpečnosti a ochraně zdraví, která reguluje pracovní podmínky a poskytuje statutární postavení ETUC a její technické kanceláři.

3 Stanovisko evropských odborů k udržitelnému rozvoji

Jak evropské odbory posuzují udržitelný rozvoj? Přestože evropské odbory jsou uznávány jako hlavní aktéři v rámci ekonomické a sociální sféry, po dlouhou dobu se také zabývají problematikou životního prostředí. Z těchto zkušeností stále více vyplývá, že problémy životního prostředí nemohou být dále považovány za externí záležitost mimo základní okruh působnosti odborů a že je třeba k nim přistupovat jako k součásti rozšířených odpovědností odborů. Kromě toho odbory uznávají, že otázky životního prostředí svou podstatou navazují na základní problematiku odborů, pokud jde o zdroje, rizika, demokracii a spravedlivost. V tomto kontextu musí evropské odbory k udržitelnému rozvoji zdokonalovat své vlastní stanovisko, založené na svém specifickém postavení, tváří v tvář naléhavé potřebě integrovaných přístupů k sociálním a ekonomickým otázkám a k otázkám životního prostředí, tak, aby se vyrovnaly s nejnaléhavějšími světovými výzvami.

Jak je již uvedeno výše, odbory jsou tradičně hlavními aktéry při formování sociálních a ekonomických politik v evropských členských státech a na celoevropské úrovni. Na tomto pozadí odbory chápou výzvu udržitelnosti jako potřebu integrovat a vyrovnat sociální a ekonomické politické cíle (známé okruhy působnosti odborů) s naléhavými potřebami politiky v oblasti životního prostředí (podstatně méně důvěrně známými). Mnoho odborů neformálně přijalo rozdělení úloh mezi odbory (představující sociální zájmy) a nevládní organizace pro životní prostředí (představující zájmy životního prostředí). Nicméně, analýza iniciativ v oblasti životního prostředí prováděná evropskými odbory v uplynulém desetiletí¹ – která je také požadována v kontextu s Rio + 10 – poukazuje na šíři, v jaké se odborům podařilo být hnací silou při integrování

¹ Viz: *Stanovisko evropských odborů k udržitelnému rozvoji*, ETUC-TUTB, Brusel 2001

životního prostředí do sociálního a ekonomického rozvoje. Stručný přehled iniciativ:

- *Programové:* Odbory v Evropě přizpůsobily své politické programy, aby se postavily čelem k výzvě týkající se životního prostředí a ve shodě s tím zveřejňovaly svá prohlášení.
- *Společné řízení životního prostředí:* Členové odborů, zástupci zaměstnanců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví a podnikové rady přijaly iniciativy pro zlepšení kritérií pro řízení životního prostředí prostřednictvím vzdělávacích kurzů, konzultací a tlaku na úrovni pracoviště.
- *Kolektivní vyjednávání:* Problematika životního prostředí se v kolektivním vyjednávání odborů objevuje více. Na pořadu jednání bývají témata jako nebezpečné látky, doprava a nakládání s odpady. Představitelé pracovníků a odbory si osvojili právo ujmout se v oblasti životního prostředí iniciativy a participovat při navrhování plánů pro řízení životního prostředí.
- *Zákony týkající se kvality práce a participace:* Pracovníci a jejich představitelé využili legislativy EU o kvalitě práce a participaci pracovníků a věnovali se problematice ochrany zdraví pracovníků a životního prostředí ve vázané podobě. V některých zemích EU byly vytvořeny nové předpisy, které stanovují práva pracovníků participovat na rozhodování týkajícího se životního prostředí na úrovni podniku.
- *Iniciativy týkající se působení státních politik:* Odbory vyvinuly iniciativy, které se týkaly daňové reformy s ohledem na životní prostředí, označování ekologických výrobků a propagování ekologicky nezávadných prací.
- *Účast na společenských diskusích:* Odbory se ve všech zemích účastnily diskusí o životním prostředí a získávaly širší představu o aktuálních problémech. Mimo jiné se jednalo o: chemikálie (pesticidy, (repro)toxické látky a chlór), zemědělství, infrastrukturu, dopravu, regulaci provozu, změnu klimatu, úsporu energie, obnovitelné zdroje a o řízení nakládání s odpady a s vodou.
- *Evropské iniciativy:* Odbory opakovaně vyzývaly zaměstnavatele a Komisi, aby přistoupili ke společným iniciativám u opatření v oblasti životního prostředí a v sociálně-ekonomické oblasti. Z toho vyplynuly aktivity, které se týkaly: ekologicky nezávadných prací, ekologických daní a účasti pracovníků na řízení ochrany životního prostředí (EMAS). Odbory se také aktivně podílely na podpoře dialogu o udržitelném rozvoji.
- *Mezinárodní iniciativy:* Evropské odbory se podílely na diskusích MKSO – WCL (Světová konfederace práce) (o potravinách a zemědělství) a na veřejných

diskusích, například v rámci OECD (společná deklarace o změně klimatu), MOP a CSD (*Commission on Sustainable Development*).

Zde uvedený stručný přehled především ukazuje na to, že evropské odbory reagovaly na výzvy týkající se životního prostředí a přijaly účinná opatření. Obecně se však problémy životního prostředí většinou zabývají odděleně od sociálně-ekonomických problémů a často jen formálně (prostřednictvím rozvíjení práva a systémů). Rozkladové modely převládají u přístupu k řízení rizik, a to jak u chemického průmyslu, tak u odborů. V mnoha případech existuje rozdíl mezi tím, co se prosazuje a tím, co se praktikuje při řízení výroby. Konečně, v případě otázek týkajících se praxe, odbory často čelí dilematům mezi požadavky týkajícími se ochrany životního prostředí a sociálně-ekonomickými požadavky, a to zvláště tehdy, kdy první z nich jsou vnímány tak, že ohrožují jistotu zaměstnání.

Dva příklady přístupu evropských odborů k životnímu prostředí

Evropa: zavedení EMAS

Evropská komise připravila v polovině osmdesátých let dvacátého století projekt řízení a prověřování ochrany životního prostředí (*Environmental Management and Audit Scheme, EMAS*), který evropským firmám poskytuje soubor jasně definovaných kritérií, jako model pro jejich systém řízení ochrany životního prostředí (zhruba podobný požadavkům BSI (*British Standards Institution*) a ISO (*International Organization for Standardization*)). Tento systém lze prověřit a schválit. Jako takový může též fungovat pro třetí strany jako garance kvality činností firmy s ohledem na životní prostředí. Koncem devadesátých let dvacátého století byla Směrnice EMAS přepracována, převzala požadavky ISO 14000 a byla tak těsně napojena na obecně rozšířený dobrovolný systém. V obou případech se evropské odbory angažovaly v diskusi, týkající se obsahu této Směrnice a úlohy, kterou mají pracovníci a odbory sehrát v rámci systému EMAS. ETUC a mnohé národní odbory společně intervenovaly za to, aby pracovníci a odbory měli právo mluvit do jeho zavádění – s chabým úspěchem. V jednotlivých členských státech EU a na evropské úrovni odbory prostřednictvím svých organizací aktivně bojovaly za zavádění EMAS do firem a za účast pracovníků při tomto zavádění. Národní odbory působily aktivně například v Rakousku,

Německu (kde IG Metall a DGB Bildungswerk realizovaly projekty a kurzy), Finsku Itálii a Nizozemí. Aktivní přístup na evropské úrovni měly také ETUC a EMCEF (Evropská federace pracovníků hornictví, chemického průmyslu a energetiky, *European Mine, Chemical and Energy Workers Federation*).

Švédsko: odbory podporují kvalitu administrativní práce s ohledem na ochranu zdraví a životního prostředí

V osmdesátých letech dvacátého století také TCO, švédské odbory bílých límečků, připravily standardy pro nové označování, které stanoví nové normy pro kvalitu týkající se ekologie, spotřeby energie, ergonomiky a záření u počítačových monitorů. Nezávislé vědecké instituty provádějí kontroly a poskytují poradenství týkající se podstaty těchto požadavků na kvalitu. Nokia začala navrhovat monitory, které těmto požadavkům vyhovují. Tyto nové monitory se dočkaly rychle rostoucího podílu na trhu, částečně jako důsledek kupní síly členů TCO. Brzy potom mnoho dalších výrobců dobrovolně přijalo standard TCO. Mezitím bylo označení TCO několikrát renovováno (na 92, 95 a 99) a bylo k němu přidáno ‚označení 6E‘, které připojuje úspornost a efektivitu) a nyní se používá celosvětově.

Současné **otázky udržitelnosti** vyžadují nový a v mnoha ohledech širě zaměřený přístup. Mnoho z těchto problémů lze odvodit z globálních problémů, které jsou dnes horší, než tomu bylo před 10 lety. Jedná se o celosvětově rozšířenou chudobu, o skutečnost, že 800 miliónů lidí trpí hladem a podvýživou a miliardy lidí nemají přístup ke zdravé pitné vodě, odpovídající hygieně a základním dodávkám energie. I když byly zpracovány programy pro řešení problémů, souvisejících se změnou klimatu a s poklesem biologické rozmanitosti (kromě jiného Kyotský protokol a Konvence OSN o poklesu biologické rozmanitosti), tyto širší a život ohrožující problémy stále čekají na to, aby jim byla věnována řádná pozornost.

Nedostatek zdrojů, spojený s rostoucí závislostí a očividnými nespravedlivostmi, volá po politických odezvách a společenských strategiích a **větších změnách a nápravných strategiích** na všech úrovních řízení. Tyto změny budou potřebovat zásadní střednědobý a dlouhodobý vývoj společnosti na všech úrovních, tak, aby bylo dosaženo větších změn v alokaci zdrojů, změn ve strukturách moci a bylo zajištěno, aby se počítalo v budoucnu se zájmy, které jsou dnes opomíjeny.

Po bližším prozkoumání problémů vidíme, že nápravné strategie a povaha požadovaných změn (viz poznámka pod čarou 1) směřují k několika klíčovým otázkám, které se dotýkají **klíčových zájmů evropských odborů**.

- Za prvé, znepokojivá otázka distribuce a přístupu ke **zdrojům**. *Problémy, týkající se potravin, energetických zdrojů (také ve vztahu ke změně klimatu), vody, biologické rozmanitosti, nedostatku technologií a zpřístupnění přiměřené práce, jsou hlavní na tomto seznamu.* Je třeba vycházet z toho, že zásoba mnoha přírodních zdrojů je omezená a předcházení jejich vyčerpání vyžaduje účinná opatření. Není to pouze otázka ekologické hospodárnosti, a proto musí být také zajištěn spravedlivý přístup k těmto zdrojům a prostředky pro jejich ochranu (technologie, zpřístupnění přiměřených prací). Takové požadavky dávají silný podnět k tomu, že ekonomické a společenské změny musí být dostatečně výrazné, aby změnily zavedené způsoby výroby a spotřeby a aby jejich důsledkem byla podstatná změna v současném uspořádání průmyslu směrem k dlouhodobé udržitelnosti.
- Za druhé, současné využívání technologií a zdrojů často způsobuje vážná nebezpečí na globální úrovni. *Problémy jako změna klimatu, rizika vyplývající z chemikálií (včetně narušitelů hormonů a genetické modifikace) a rizika nukleární energie a nukleárního odpadu, ty všechny přispívají ke zvyšování tendence zdravotních rizik souvisejících se životním prostředím.* Proto se volá po **efektivních způsobech vypořádání se s riziky**. Nicméně, řízení rizik není vlastně přesně definovaná ‚odborná‘ problematika a také vyžaduje standardy pro kvalitu výrobku a výroby, které budou muset počítat s měnícími se vztahy v průmyslu, změnami v ekonomických modelech a objevujícími se politickými přístupy a také s vědeckými pohledy.
- TA třetí se musí pozvednout **demokracie a spravedlivost**. *Zde jsou hlavními problémy: chudoba, odepření přístupu, nespravedlivosti při rozdělování a nedostatečný přístup k přiměřené práci.* Změny a přeměny, které musí nastat, vyžadují účast a souhlas všech zainteresovaných stran, aby byla zajištěna dostupnost, spravedlivost a zodpovědnost při rozdělování.

Evropské odbory proto tedy považují udržitelný rozvoj za problém a směr pro budoucnost, který je základem jejich role a zájmů. Pevně trvají na **principech udržitelného rozvoje**, protože představují jedinou schůdnou cestu, jak se věnovat výše uvedeným problémům. Evropské odbory navíc uznávají, že splnění potřeb současných generací bez ohrožení možností generací budoucích bude vyžadovat strategie, které uvedou do rovnováhy ekonomické a sociální cíle a cíle

v oblasti životního prostředí. Nepovažují požadavek sjednocení těchto různých cílů (jako je zaměstnanost a ochrana životního prostředí) za antagonistický, ale za společné aspekty všeobecně definované kvality vývoje. Proto volají po rozvíjení integrovaných akčních plánů na celosvětové a evropské úrovni (viz kapitola 4 této studie).

V první řadě, **evropské odbory** musí hrát klíčovou úlohu při prosazování udržitelného rozvoje prostřednictvím konzultací a jednání s **evropskými zaměstnavateli** a jejich organizacemi a s **evropskými vládami**. Kromě toho, zjištění, že zájmy prezentované **evropskými organizacemi pro životní prostředí a dalšími nevládními organizacemi** nejsou izolované od zájmů, které jsou prezentované odbory, vyžaduje, aby odbory rozšířily dialog a spolupráci s těmito nevládními organizacemi a to s větším úsilím a odpovědností.

Vzhledem ke globální důležitosti evropské ekonomiky a politického zřízení, je **role evropských odborů**, působících na evropské úrovni, **významná i na globální úrovni**. Evropské odbory mohou například ovlivňovat otázky globální spravedlivosti, mít vliv na přístup světové populace k základním produktům a službám a vyzývat k náležitému řízení globálních zdrojů a rizik. Odbory v Evropě (i jinde) proto musí být informovány o globálních problémech a jejich odrazech s ohledem na evropské průmyslové a politické aktivity. A naopak, ony samy jsou odpovědné za zaměření jejich vlastních aktivit a úsilí v evropské aréně na globální transformace, což si dosažení udržitelného rozvoje vyžaduje.

Ze stejného důvodu se evropské odbory domnívají, že **Evropská unie by měla hrát vedoucí úlohu** při formulování globálního akčního plánu pro udržitelný rozvoj. Odbory tedy vyzývají Evropskou komisi a vlády členských států EU, aby upřednostnily cíle uvedené v této studii.

4 Základní prvky stanoviska evropských odborů – rovnováha mezi sociálními a ekonomickými oblastmi politiky a oblastmi politiky životního prostředí a jejich koordinace

Evropské odbory kladou zvláštní důraz na určité strategické prvky vzhledem k zájmům, které prezentují a vzhledem k jejich postavení v rámci evropského sociálního modelu. Za prvé, podporují **vyrovnaný přístup** založený na sociálních a ekonomických oblastech politiky a na oblastech politiky životního prostředí. V tomto ohledu hlavní zájem odborů vyžaduje, aby jejich cíle v sociální oblasti byly adekvátně považovány za globální strategie. Za druhé, odbory uznávají, že vyrovnaný přístup vyžaduje koordinaci ekonomických a sociálních strategií a strategií v oblasti životního prostředí na všech úrovních prostřednictvím **komplexních akčních plánů**. Je samozřejmé, že odbory by se do přípravy takových plánů měly zapojit. Světový summit v Johannesburgu poskytuje pro přípravu takových globálních akčních plánů platformu na globální úrovni. Na evropské úrovni lze považovat Strategii udržitelnosti EU za vhodný prostředek pro evropské akce.

Posilování sociální dimenze

Musí být dosaženo zlepšení přímé **podpory rozvoje**. Rychlejšího pokroku lze dosáhnout naplněním cílové hodnoty OSN (0,7 % HDP).

Musí být zavedeny **metody financování**, které povedou k podstatnému snížení dluhů států G77.

V **sociálních dimenzích** udržitelného rozvoje je třeba přijmout neodkladná opatření, zvláště musí být zajištěna zlepšení v oblasti sociálních práv, zaměstnanosti a zaškolování, která jsou pro boj s chudobou zásadní. Podobně se musí dosáhnout přístupu k veřejným službám, jako je voda, energie, vzdělání, dopravní infrastruktura a její udržování, a to prostřednictvím státních opatření.

Musí být všeobecně uplatňovány **základní standardy práce**. Pro efektivní zavádění a prosazování těchto standardů musí být podrobně zpracovány nástroje. V tomto ohledu ETUC odsuzuje evidentně nedostatečný pokrok v oblasti sociálních standardů ze závěrů summitu o obchodu a jeho vývoji v Doha.

Musí být uznán **význam úlohy**, kterou **mají odbory** při vyjednávání kolektivních smluv, zvláště v nadnárodních firmách, a jejich příspěví k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pracovníků a k propagaci veřejné ochrany zdraví. V rámci toho by měl být společně s politickými nástroji a standardy vytvářenými pro zajištění dobrých pracovních podmínek pro pracovníky propagován program MOP „Přiměřená a bezpečná práce“.

Akční plán na globální úrovni

Světový summit v Johannesburgu poskytuje platformu pro **přípravu globálního akčního plánu**. Je třeba zajistit účast odborů na jeho přípravě a zavádění. V tomto ohledu je třeba připravit odkazy na různé sféry rozvoje, které musí být do tohoto plánu integrovány.

- Především, kapitola 29 Programu 21 přijatého v Riu musí být začleněna do summitu v Johannesburgu. Tato kapitola zdůrazňuje úlohu pracovníků a jejich účasti na efektivním a spravedlivém zavádění strategie udržitelného rozvoje na všech úrovních.
- Dále, summit by měl počítat s posunem směrem k ratifikaci konvencí MOP všemi státy, zejména však následujících:
 - Č. 162: ochrana proti azbestu
 - Č. 169: původní obyvatelstvo
 - Č. 170: chemické výrobky
 - Č. 171: ochrana práce v noci
 - Č. 174: předcházení průmyslovým nehodám
 - Č. 176: bezpečnost a ochrana zdraví v dolech
- Je zde ještě práce, kterou je třeba vykonat po summitu o obchodu a jeho vývoji v Doha – zvláště je třeba se věnovat problému sociálních standardů.
- Je třeba se zabývat závěry zprávy MOP o „Globálním programu pro zaměstnávání“. To je doloženo příklady ve třech klíčových oblastech – zemědělství, energii a dopravě – kde existuje těsná vazba mezi zaměstnáním a udržitelným rozvojem života mužů a žen. V těchto třech oblastech jsou

v sázce životní podmínky stovek miliónů mužů a žen. Řízení změn, v našich zemích i v zemích jihu, vyžaduje nové formy sociálního dialogu a integraci odvětvových a meziodvětvových dimenzí. Viz také kapitoly 6 a 7 této studie, kde je uveden postoj evropských odborů k těmto otázkám.

Evropské odbory jsou ochotny a schopny **participovat při zavádění** akčního plánu a plánu partnerství, jehož zpracování se chystá v Johannesburgu (tak zvaný typ II partnerství). Toto partnerství může být tím správným nástrojem pro zavádění cílů definovaných v Programu 21. Je třeba nicméně uznat, že programy partnerství veřejných a privátních aktérů nesmí dostat rozvojové země do závislejšího postavení. Úloha evropských odborů v rámci tohoto partnerství by mohla spočívat v ochraně spravedlivého přístupu k veřejným službám a k službám obecného ekonomického zájmu a také v hájení zájmů prostřednictvím ovlivňování zaměstnávání v rámci partnerství.

Podíl pracovníků a odborů při implementaci Programu 21 musí být kromě toho uznán sestavením a přijetím **základních sociálních standardů** v rámci MOP.

Koordinace na evropské úrovni

Na evropské úrovni pokračuje zavádění a přezkoumávání příslušných politik, například nová politika týkající se chemikálií, evropská politika dopravy, politiky pro zemědělství a rybolov. Jako výsledek dohody uzavřené v rámci schůzek Rady Evropy konaných v Amsterdamu a ve Vídni, budou tyto a mnoho dalších politik koordinovány s politikou v oblasti životního prostředí. Na summitu v Goteborgu, kde byla navíc odstartována strategie udržitelnosti EU, bylo zajištěno, že součástí této koordinace se také stala ekonomická a sociální politika. Kromě toho musí během následujícího desetiletí nastat významnější změna v důsledku rozšíření EU přijetím zemí střední a východní Evropy (CEECs). Procesy koordinace, které jsou zde vyžadovány, by se měly týkat všech hlavních zainteresovaných stran a evropských aktérů. Evropské odbory tedy vítají výzvu komisaře EU pro životní prostředí Wallströma k otevřenému **sociálnímu dialogu o strategii udržitelnosti EU** za účasti Evropské komise, odborů a organizací zaměstnavatelů a budou se na ní aktivně podílet.

Evropská komise musí uložit všem **evropským firmám profitujícím z veřejných kontraktů, z pomocných programů Společenství nebo exportních úvěrových**

garancí, aby realizovaly základní podmínky, včetně respektování základních sociálních práv a mezinárodních standardů pro životní prostředí.

Evropské odbory vyzývají **všechny evropské firmy, které mají podnikatelské aktivity nebo zájmy** (investice) **v zemích třetího světa** (dceřinné společnosti, subdodavatele), aby zaváděly a podporovaly základní sociální standardy a standardy pro ochranu životního prostředí. Vyžadují, aby tyto firmy zpracovávaly o tomto zavádění pravidelné zprávy a aby tyto zprávy byly předmětem diskusí se sociálními partnery, nevládními organizacemi a s institucemi společenství. Vedoucí úlohu v této oblasti musí také hrát Evropské podnikové rady a odvětvový sociální dialog.

5 Hlavní výzvy v oblasti udržitelného rozvoje vyplývající ze stanoviska evropských odborů

Evropské odbory se pro další vývoj jejich stanoviska k udržitelnému rozvoji soustřeďují na vybraný počet prioritních problémů. Jedná se o:

- Potraviny a zemědělství (viz kapitola 6)
- Změna klimatu a energie (viz kapitola 7)
- Chemikálie (viz kapitola 8)

Problém kompetencí odborů pro podporování a rozvíjení udržitelnosti je prioritním zájmem a týká se všech tří problémů. Tento hlavní zájem se promítne do formulování závěrečné kapitoly této studie.

Tyto prioritní problémy byly vybrány z následujících důvodů:

- Za prvé: problémy jsou **jádrům výzvy udržitelnosti**. Svůj podstatou souvisejí s problémy hladu a chudoby ve světě (potraviny a zemědělství), s vyčerpáním zdrojů a změnou klimatu (energie a změna klimatu) a s ohrožením zdraví lidí a riziky globálního zhoršování životního prostředí (chemikálie).

- Za druhé: rozšiřují a posilují **existující národní evropské praktiky odborů o důležitou dimenzi životního prostředí** takto:
 - Zdůrazňováním těch aspektů každodenní práce odborů, které se týkají všech tří cest k udržitelnému rozvoji (vyjma sociálně orientované práce, kterou evropské odbory také zabývají, například zajištění invalidního pojištění a invalidních důchodů).
 - Propojením s existujícími praktikami pro zajištění reálné základny pravomocí pro působení evropských odborů.
 - Aktivováním přesně stanovených strategií, které by mohly být okamžitě zavedeny do každodenní práce odborů.
- Za třetí: práce na těchto problémech upevňuje **zastoupení odborů při klíčových evropských diskusích** (a tak napomáhá rozvoji efektivních strategií odborů, aby se mohly vyrovnat s výzvami v evropských státních a politických arénách).
- Za čtvrté: problémy **zasahují všechna odvětví ekonomiky**, čímž se umožňuje zastoupení širokého rozsahu zájmů a aktivují se přijetí základních demokratických a spravedlivých vztahů.

6 Potravin y a zemědělství

Zabezpečení potravin, tj. uspokojení potřeb stravování veškeré populace, je stále ve velké části světa naléhavým problémem. Jedná se stejně tak o důsledek nesprávného výrobního systému v zemědělství, jako o nesprávnou cenovou tvorbu a neadekvátní distribuční systémy. Tíha leží na bedrech nejchudších a nejslabších pracovníků světa, většina z nich je zaměstnána v sektoru zemědělství. Pracovníci v zemědělství a v potravinářském průmyslu patří mezi ty, kteří mají nejnižší mzdy, nejrůznější pracovní podmínky a nejslabší (anebo žádná) odborová práva. Navíc, současné metody v zemědělské výrobě často posilují nespravedlivosti a nepřijatelná rizika výroby ve smyslu bezpečnosti potravin a zatěžování životního prostředí a zvířat.

Systém výroby v zemědělství

Šance dosažení ekonomické a politické stability v tomto odvětví se opírá o stanovení **práva obyvatelstva vyrábět lokálně takové potraviny, které odpovídají jejich potřebám**. To znamená, že všechny země mají právo chránit své zemědělství prostřednictvím určité úrovně ochranných opatření na svých hranicích. Z toho vyplývá, že státy nebo velké trvale exportující skupiny musí upustit od destabilizace křehkých zemědělských ekonomik nekritickým exportem vlastních zemědělských přebytků.

Kromě toho by státy měly mít právo rozvíjet svůj **vlastní model zemědělství** namísto toho, aby byly nuceny přejímat výrobní modely, které byly až dosud dominantní na severní polokouli. K tomu se připojuje různorodost forem zemědělské výroby, která je vyžadována v rámci EU, a to včetně biologických forem výroby. Tyto nové způsoby výroby mohou být lepším návodem pro zemědělskou výrobu v rozvojových zemích.

Společná zemědělská politika EU (*Common Agricultural Policy, CAP*) musí spojovat pozitivní vývoj v **kvantitativním** plnění, kterého dosud dosáhla, s **kvalitativní** transformací pro zajištění lepšího zabezpečení potravin, vyšší kvality produktů, zlepšení hospodaření s půdou, vyšší ochrany přirozeného prostředí spolu se zachováním a obnovou přírodních zdrojů. Z hlediska těchto kritérií musí být CAP reformována. Tato reforma bude spojovat nezbytnou kontrolu objemů produkce pro vyvarování se přebytků, které stlačují ceny dolů, stanovení takových cen, které vytvářejí zisk a jsou definovány pomocí velkých oblastí se srovnatelnými úrovněmi produktivity a vhodnou ochranu na hranicích.

Reforma CAP též vyžaduje základní diskusi o tom, jak vlastně současným zemědělským režimům pomáhají **subvence EU**. Neprovedení reformy by znamenalo, že v rámci rozpočtu CAP nebude možné pokračovat v subvencování některých forem výroby současně se zvládnutím rozšíření unie, protože většina vstupujících zemí ze střední a východní Evropy bude pravděpodobně hlavním příjemcem finanční podpory CAP. Je také třeba přiznat, že současný systém subvencí narušuje místní trhy a místní objemy výroby, což znamená vážnou hrozbu pro zajištění potravin. Na subvence pro evropské zemědělství se také často pohlíží jako na překážky rozvoje dalších forem zemědělství ve světě. Měly by být vyvinuty alternativní systémy, které obsahují princip správné

cenové tvorby. To znamená, že náklady na zátěž životního prostředí musí být zahrnuty do výrobních cen a to z důvodu snižování nespravedlivé konkurence biologických a zemědělsko-průmyslových výrobních režimů.

Obecně se potvrzuje, že stejně jako CAP musí být reformovány také **politiky EU o rybolovu**. Současné evropské průmyslové metody rybolovu jsou opravdu neudržitelné. Ohrožují světové zásoby ryb, ohrožují vodní biologickou různorodost a omezují možnost rybářů z rozvojových zemí uživit se a vydělat si na slušnou existenci. Proto musí být naléhavě a aktivně uplatňovány Mezinárodní dohody uzavřené pod záštitou Organizace spojených národů² a kodex FAO (*Food And Agriculture Organizations of the United Nations*) o provozování odpovědného rybolovu.

I když státy mají právo užívat své zásoby dřeva k výrobě, mnoho **politik systematického odlesňování** představuje vážné hrozby pro ekosystémy a vyčerpávání přírodního dědictví bez zajištění dostatečných příjmů pro lidi, kteří těží dřevo nebo pracují na pozemcích, které je třeba vymýtit. Kromě toho je dřevo pro mnoho lidí na světě hlavním zdrojem domácí energie. Proto se volá po náročných politikách subvencí pro hospodaření s lesy a jejich opětovnou výsadbu.

Klíčovou myšlenkou prosazování celosvětové reorganizace obchodu, kterou se WTO (*World Trade Organization*) zabývá od roku 1994, je ustanovení **světového trhu potravinářských výrobků**, který vyvolá „magický kruh“, čímž selepší **obchodní činnost** a to popožene ekonomický rozvoj a povede ke většímu blahobytu. Důsledek tohoto „magického kruhu“ je v současné době stále více zpochybňován a je předmětem sporů. Proto tedy jsou požadovány hlubší analýzy, protože jednorozměrný model znamená, že riziko světové biologické rozmanitosti se pozvolna ztrácí.

Pomoc státům jižní polokoule musí být plánována tak, aby poskytovala podpůrnou a vyváženou spolupráci a aby byla vymezena programy podporujícími infrastrukturu, výcvik a ekonomický a sociální rozvoj, přinášející prospěch přímo zemědělské populaci, jež tvoří absolutní většinu populace těchto zemí. Je proto životně důležité, aby částka na veřejnou podporu rozvoje definovaná Organizací spojených národů rychle dosáhla cílové hodnoty 0,7 % HDP. Byl to jeden ze závazků EU na summitu v Goteborgu, který podporovaly evropské odbory (viz také kapitola 4).

² Zvláště je třeba se zmínit o Dohodě o realizaci konvence OSN o moři týkající se ochrany a hospodaření s nestěhujícími se zásobami ryb a s vysoce migrujícími zásobami ryb.

Bezpečnost potravin, kvalita životního prostředí a péče o zvířata

Pro zajištění zdravotně nezávadných potravinářských výrobků musí být zavedeny do praxe pravidla pro prevenci a bezpečnostní opatření. Prevence se týká známých a zjištěných zdravotních nebezpečí. Bezpečnostní opatření se týkají rizik, která jsou možná, ale nebyla dosud vědecky potvrzena. Proto tedy musí být rizika hodnocena. Evropský úřad pro potraviny (*European Food Authority*) by měl hrát významnou roli při poskytování záruk konzumentům. Zemědělské produkce musí být sledována, jak na to poukazuje současné katastrofální propuknutí onemocnění nohou a úst ve Spojeném království.

Objevení se **geneticky modifikovaných organismů** (GMO) vyvolalo napjatou diskusi. Rozvoj nových trans-gene technologií pro výrobu vylepšených semen by mohl snížit používání pesticidů, závislost na chemikáliích a šíření škodlivých látek. Je tedy důležité, aby výzkum těchto technologií pokračoval. Současné však mohou GMO představovat hrozbu biologické různorodosti. Navíc, za současných podmínek by si je pravděpodobně přisvojily nadnárodní společnosti v neprospěch místních potravinářských výrobních kapacit v rozvojových zemích. Užití principů bezpečnostních opatření a obavy vyslovované spotřebiteli volají po nových zárukách kontroly a zdržují tento vývoj. Je třeba se soustředit na uskutečnění dvou důležitých požadavků:

- Musí být posílena **úloha konzumentů a pracovníků zemědělského průmyslu**. Těch se to nejvíce dotýká a jsou také v postavení, kdy mají rozhodující vliv. Organizovaná pracovní síla se musí zaměřit na schůzky a diskuse výzkumných pracovníků, vědců, pracovníků, zemědělců a konzumentů, aby byly zaručeny stále bezpečnější podmínky zemědělské výroby. Viz příklady uvedené v rámečku na následující straně.
- Problém **intelektuálních schopností** musí být řešen tak, aby neumožňoval nadnárodním společnostem stát se novými tvůrci a vlastníky přírody a života. Zvláště musí být prověřena, a pokud je to nutné i upevněna, kompatibilita dohod WTO o intelektuálních schopnostech a konvence OSN o biologické různorodosti.

Dva příklady v oblasti zemědělství a potravin

Nizozemí: diskuse odborů o GMO

FNV Bondgenoten v Nizozemí zahájil diskusi s pracovníky odvětví zemědělství, kteří přišli nebo mohli přijít do styku s biotechnologií. Diskutovali s řídicími pracovníky a odborníky o GMO a o možnostech a hrozbách, které představují. Diskuse se rozdělily na tři části. Jedna skupina hodnotila etické otázky této záležitosti. Druhá skupina hodnotila související ekonomické problémy. Třetí skupina diskutovala o technologii. Tyto diskuse jsou nyní více méně u konce. Je třeba svolat konferenci, na které všichni účastníci diskusí zformulují komponenty do logicky promyšlené politiky. Jako jednu část této politiky FNV Bondgenoten podporuje opatření, že pokud firmy chtějí začít používat biotechnologii, musí být podnikové rady oprávněny toto schválit. Jakmile bude celá politika schválena, členové a představitelé odborů pracující v odvětví, kterého se týká tento rozvoj, budou politiku šířit v rámci diskusí se zaměstnanci a – prostřednictvím podnikové rady – se zaměstnavateli. Odbory budou také zainteresovány na reformovaném vzdělávání současných a budoucích pracovníků pro zajištění bezpečné práce a dobré výroby.

Dánsko: odbory podporují ekologické zemědělství

Dánské odbory SiD vypracovaly v roce 1995 návrh politiky s cílem snížit spotřebu pesticidů do roku 2000 o 95 %. Mezi jejich návrhy byl také námět na zřízení Ministerstva pro potraviny, které by mělo povinnost více zdůrazňovat zájmy spotřebitelů (místo Ministerstva zemědělství, které prioritně hájí zájmy zemědělců). SiD navrhly přijetí reálných sociálních výrobních nákladů pro zviditelnění konvenčního a organického zemědělského produktu. V současném cenovém systému nejsou obsaženy sociální náklady ani náklady na životní prostředí. Kdyby toho mohlo být dosaženo, pak by konvenčně vyráběné produkty byly mnohem dražší. SiD dále navrhla zvláštní program na podporu obdělávání půdy bez použití pesticidů (také prostřednictvím R&D (*Research & Development, výzkum a vývoj*) v nových plemenech a osivech), aby byla zajištěna udržitelná dánská produkce co do vysoké kvality ovoce a zeleniny. Pokud se týká dánského lesnictví, bylo navrženo zavedení označení pro garantování, že produkt (dřevo) byl těžen správným způsobem vzhledem k životnímu prostředí a to jak s ohledem na vnější životní prostředí, tak na pracovní prostředí. Práva

zaměstnanců musí být do tohoto systému označování také zahrnuta, a to jak vzdělávání, zaškolování a další pracovní podmínky včetně pracovního prostředí. SiD prezentují základní přesvědčení, že GMO musí být vyloučeny jak z konvenční, tak z organické produkce potravin.

SiD navrhly lepší koordinaci mezi odbory a organizacemi spotřebitelů, na národní i mezinárodní úrovni, pro podporu udržitelné produkce potravin a organické produkce potravin. V souladu s SiD, EU v současné době poskytuje subvence konvenčnímu zemědělství a proto tedy existuje nutná bariéra pro rozvoj organické produkce. Podle SiD musí být udržitelnost nedílnou součástí kodexu správné praxe pro organickou produkci.

V tomto okamžiku jsou důkazy o tom, že návrhy jsou účelné, protože spotřeba pesticidů v Dánsku byla v letech 1995 až 2000 snížena o 75%.

Kvalita práce v zemědělství

V zemědělství a ve výrobě potravin jsou často velmi špatné **pracovní podmínky**. Zemědělství je jedním z odvětví s nejvyšším rizikem nehod vzhledem ke zvyšujícímu se používání strojní techniky a pesticidů a dalších agrochemických produktů. Působení těchto chemikálií je pro zaměstnance hlavním nebezpečím. V rozvojových zemích se může nebezpečí znásobit používáním vysoce toxicky aktivních ingrediencí (často v rozvojových zemích úředně zakázaných, ale stále v zemích třetího světa prodávaných) a absencí ochranných pomůcek v kombinaci s nedostatkem informací a nedostatečným zaškolením. Bezpečnost a ochrana zdraví při práci musí být jednou z priorit politik zasazujících se o udržitelný rozvoj. Všechny země musí bezodkladně ratifikovat Konvenci a doporučení týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví v zemědělství přijatou MOP v červnu 2001.

Podle Mezinárodního úřadu práce (*International Labour Office*) pracovalo v roce 1997 v rozvojových zemích **v zemědělství** 250 miliónů **děti ve věku od 5 do 14 let**. Polovina z nich pracovala na plný pracovní úvazek. Asi 80 miliónů vykonávalo nebezpečnou práci. Jedná se o soudobý skandál, kdy **nucená práce a nátlakové najímací praktiky** jsou osudem mnoha pracovníků „zaměstnaných“ (nebo lépe zotročených) v zemědělství a lesnictví. Tyto nehumánní praktiky zneužívání jsou s udržitelným rozvojem neslučitelné. Odborové hnutí v odvětví zemědělství a potravinářství nese mimořádnou odpovědnost za boj s těmito extrémními a nepřijatelnými formami zneužívání práce.

V tomto století se plně odhalila skutečnost, že Evropa čelí širokému přemísťování zemědělské výroby do rozvojových nebo problémových zemí. Je třeba formulovat garance, aby se nadnárodním společenstvem zabránilo ve strategickém využívání těchto přesunů při zaměstnávání v **sociálním** – nebo v této otázce: v oblasti **bezpečnosti a ochrany zdraví** nebo **životního prostředí** – **dumpingu**, tj. postavení proti sobě pracovníků všech kontinentů těch sektorů, kterých se to týká. Garance se musí v první řadě týkat kvality práce, kterou v těchto zemích tvoří mzdy, rozsah sociálního zabezpečení, pracovní podmínky a práva odborů. Stejně tak se musí zajistit, aby místní kapacity pro produkci potravin nebyly vystaveny nebezpečí. Mezinárodní spolupráce odborů a rozvoj uvážlivé spotřeby a také spravedlivý obchod by mohly hrát klíčovou úlohu při vyrovnání se s touto výzvou.

Postavení pracovníků a odborů

Důležité postavení, které mají pracovníci ve výrobním procesu zemědělství a zemědělské výroby, je činí plnohodnotnými účastníky potravinářského odvětví. Proto se tedy jejich podniky musí soustředit na následující problémy:

- **Vysoká kvalita a profesní kvalifikace** pracovníků potravinářského odvětví. To by se mělo týkat stálého rozvoje technologií v zemědělské a potravinářské výrobě a také pracovního postupu pro zajištění zdravotní nezávadnosti potravin, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a ochrany životního prostředí. Toto zaškolení by mělo být uznáno a mělo by se odrazit na pracovních zařazeních a mzdách.
- Výslovné **právo na sdělování (*notify*) a předávání informací** od zemědělských a potravinářských firem. Pracovníci jsou poslední, kteří manipulují s potravinářskými výrobky. Jestliže mají právo sdělování, mohli by předejít incidentům a možná i nehodám.
- **Bezpečnost při práci** se musí radikálně zlepšit. V tomto smyslu musí být ratifikovány a dodržovány konvence MOP, musí být respektována práva odborů a kvalita pracovních standardů musí být začleněna do definicí spravedlivého obchodování a označování.
- Vyžaduje se **lepší pochopení následků globalizace**. Jedním z typických charakteristických rysů globalizace je rozvoj procesu extrémní koncentrace v určitých odvětvích zpracování potravin a v intenzitě prodeje v celosvětovém měřítku. Je třeba tento fenomén pochopit, aby bylo možné jak působit na lokální úrovni, tak formulovat mezinárodní reakce.

Výzvy udržitelného rozvoje ve všech podstatných oblastech bezpečnosti potravin vytvářejí potřebu **obnovených forem spolupráce mezi odbory** na celém světě. K tomu dojde prostřednictvím výměn analýz a zkušeností shromážděných ke všem významným problémům. Evropské odbory jsou v tomto připraveny hrát svou úlohu. Musí se spojit se svými protějšky v rozvojových zemích, aby zavedly školicí aktivity směřující k představitelům, kteří mají na starost pracovní podmínky, hygienu a bezpečnost a ochranu zdraví.

Mezinárodní solidarity a spolupráce odborů je dosaženo zvláště prostřednictvím kampaní na podporu odborářů čelícím protiodborovým represím, podporováním rozhodných odborových aktivit pro zajištění dodržování konvencí MOP, podporováním základních práv pracovníků a propagováním spravedlivých obchodních sítí. Poslední zmíněné sítě zvláště mohou poskytnout cenné porozumění problému, jak mobilizovat a zapojit všechny výrobní řetězce a distribuční cesty do hledání udržitelnosti a spravedlivosti ve světovém zemědělství.

7 Změna klimatu a energie

Energie je jako zdroj základem pro sociální a ekonomický rozvoj, ale její využívání a transformace vede k závažným problémům životního prostředí - od znečištění měst po kyselý déšť, znečištění moří a nukleární odpad. Nejvážnějším problémem je změna klimatu, která je důsledkem emisí skleníkových plynů, jejichž hlavním sekundárním zdrojem je používání fosilních paliv. Nicméně, v rámci tohoto století je energie předurčena k tomu, aby hrála v politikách udržitelného rozvoje hlavní roli.

Dosažení cíle, který představuje zajištění nezbytné dodávky energie a současně předcházení nepříznivému dopadu na životní prostředí vyžaduje skutečnou změnu energetického modelu největších spotřebitelů - Evropské unie a nejrozvinutějších zemí světa. Avšak tato změna se týká i méně průmyslových zemí, jejich rozvoj je závislý na zvýšené spotřebě energie. V Evropské unii lze takovéto opravdové změny dosáhnout pouze prostřednictvím neodkladného přijetí **náročných daňových reformy**, propagováním **racionálnějšího využívání energie** (včetně vyžadování snížení), využíváním **obnovitelnější energie** a efektivním zaváděním požadků Kyotského protokolu.

Všechny tyto prvky by měly být integrovány do jednotného komplexního politického plánu Evropské unie, jež je zaměřen na záruku v přístupu k energii (včetně strategických rezerv fosilních energetických zdrojů) a na obnovitelné zdroje energie, kombinovanou výrobu tepla a energie a na energetickou efektivitu.

Rovnoprávnost zemí a uspokojení potřeb populace rozvojových zemí, vyžaduje garantování práva **na energii** – jako na životně důležitý zdroj, stejně jako na vodu.. Přístup k energii pro nejchudší členy světového společenství vyžaduje spolupráci a výměnu znalostí a technologií. Z tohoto pohledu musí být těmto zemím poskytnuta pomoc, aby mohly vyvinout své vlastní energetické modely. Tyto modely, založené na umírněnosti a odlišnosti musí být přizpůsobeny vlastním potřebám zemí – technicky, ekonomicky, sociálně a s ohledem na životní prostředí.

Náročná a spravedlivá daňová reforma

V rámci EU existuje naléhavá potřeba náročné daňové reformy a reformy v oblasti životního prostředí. V současné době jsme na úrovni společenství svědky fragmentace v otázkách energie, kdy se jedná pouze o určité daně za uhlovodíky a DPH, které jsou regulovány v rámci systému Společenství. Tyto velké rozdíly mezi různými daňovými systémy v energetickém průmyslu v EU kombinují snížení dopadu na životní prostředí a jsou překážkou podporování efektivnějších způsobů dopravy. Je tedy potřeba **harmonizace a reforma daní**, aby bylo zajištěno, že se v cenách odrazí sociální náklady a náklady na životní prostředí související se zvýšenou konkurencí různých energetických produktů. Je třeba, aby daňové stimuly celkově směřovaly ke zlepšování hospodaření se životním prostředím a to zvláště podporou poptávky po produktech, které životní prostředí nepoškozují.

Evropské odbory takovou daňovou reformu podporují a zároveň požadují, aby průběh této reformy byl spravedlivý. Proto se počítá s následujícími konkrétními akcemi odborů, které by přispěly k dosažení spravedlnosti v přechodném stádiu.

- Je třeba identifikovat sociální dopad na nemajetné lidi a na citlivá odvětví ekonomiky. Jakmile bude toto podrobně popsáno, odbory mohou navrhnout opatření pro předcházení takovým dopadům. Mimo jiné se bude jednat o garanci přístupu k energii a zaměření se na přeškolení a přesunutí pracovníků postižených přechodným stádiem.
- Musí být identifikovány eventuální dopady na zaměstnanost v odvětví energetiky a na odvětví s vysokou spotřebou energie. Na základě toho by odbory pro tato odvětví navrhly zvláštní opatření, která by obsahovala sociální podporu pro předcházení negativním sociálním dopadům.
- Odbory předloží návrhy pro využití daňových příjmů pocházejících ze „zeleného zdanění“ se snahou o:
 - snížení daňového zatížení práce,
 - podporu vytváření (přiměřených) pracovních příležitostí,
 - přispění k aplikaci strategie navrhované odbory, jak je uvedeno dále.

Prosazování racionálnějšího využívání energie, včetně spravedlivých přechodných období

Limitované zdroje vyžadují, abychom se zavázali k **racionálnímu využívání energie** a sledování kritérií úspor a efektivity, k **získávání obnovitelných energetických zdrojů** a mimo jiné, k investování vědy a výzkumu při **rozsáhlých technologických inovacích**. V následujících deseti letech musí být úsilí zaměřeno na efektivnější využití energetických zdrojů. V rámci EU je možné snížit současnou spotřebu energie o více než čtvrtinu bez snížení životních standardů. To musí být prvořadým cílem energetické politiky Společenství. Navíc vývoj a marketing zařízení pro energetiku by pro evropský průmysl mohl znamenat konjunkturu a učinit ji pro střednědobou a dlouhodobou budoucnost konkurenceschopnější. Označování výrobků, pravidelná prověřování energetické efektivity služeb a budov – veřejných i soukromých – společně s energetickými audity, se s ohledem na uskutečnění přeměn zařízení, výrobních postupů a průmyslových výrobků musí v průmyslu rozšířit. Pro úspěch takových politik je nezbytná účast zaměstnanců a jejich představitelů.

Dostupnost a struktura zaměstnanosti je také ovlivněna otázkami souvisejícími s energetikou. Dostupnost a závislost na energetických zdrojích, náklady na energii a energetická efektivita systému výroby, to vše jsou faktory, které silně a trvale působí na zaměstnanost. Neudržitelné energetické modely vedou k neudržitelné zaměstnanosti. Podobně, používání těch, či jiných energetických

zdrojů a jejich budoucí rozvoj bude v tomto ohledu také rozhodující pro určení množství a druhů dostupných pracovních příležitostí a pro budoucí trendy. Rozvoj obnovitelné energie a programy energetické efektivity vytvářejí významný počet nových pracovních příležitostí vyžadujících adaptaci a výcvik pracovníků, kterých se budou týkat. Na druhé straně, snižování tradičních energetických zdrojů s sebou také přináší problémy se zaměstnaností, například v nukleárním a uhelném průmyslu. Tyto problémy musí být řešeny pomocí nutných mechanismů spravedlivého přechodného období, aby se zmírnily nepříznivé a nežádoucí sociální dopady.

Dva příklady v oblasti energetiky a změny klimatu

Německo: pracovní příležitosti prostřednictvím čisté energie

V Německu byla, v rámci „Smlouvy o pracovních příležitostech“ („Bündniss für Arbeit“) uzavřené mezi vládou a odbory, vybudována platforma nazvaná „práce a životní prostředí“. Tato platforma byla navržena jako kompenzace pro ty, kteří přišli o práci v tradiční energetickém (nukleárním, uhelném, ropném a plynárenském) odvětví. Jejím cílem bylo vytvořit pracovní příležitosti v rámci čistých a obnovitelných energií a také směřovat ke snížení spotřeby energie. Speciální potřeba takových alternativ vznikla jako výsledek rozhodnutí Německa ukončit využívání nukleární energie. Konfederace německých odborů navrhla 80 opatření pro ekologickou modernizaci s vytvořením 500.000 pracovních příležitostí.

Mezi navrženými opatřeními je programové snižování spotřeby energie v existujících budovách. Odbory a Ministerstvo pro životní prostředí spolu se zainteresovanými skupinami v rámci průmyslu navrhly programy na zlepšení, které byly financovány hlavně prostřednictvím úvěrů polostátních investičních bank. Odhadovaný počet dosud nově vytvořených pracovních příležitostí v rámci tohoto programu je celkem 200.000, z toho je 65.000 v systémech vytápění a 70.000 v izolačních materiálech a zařízeních. Další opatření se týkají exportu ekologických technologií (prostřednictvím vedoucích pracovníků pro životní prostředí na německých ambasádách a internetu), udržitelné turistiky (prostřednictvím rozvoje venkovských oblastí, koordinovaného pod vedením nevládní organizace pro ochranu přírody), udržitelné mobility (například vývojem dopravních prostředků s nulovými emisemi), inovace výroby a technologií (viz také publikace „Die Jobmaschine“).

Spojené království: TUSDAC a ekonomika nízké těžby uhlí

V roce 1998 britská vláda ustanovila ve Spojeném království Odborový poradní výbor pro udržitelný rozvoj (Trade Union Sustainable Development Advisory Committee, TUSDAC), kterému předsedal generální tajemník jedněch z největších odborů (GMB) a spolupředsedal ministr pro životní prostředí. TUSDAC připravil veřejnou diskusi, v rámci které mohly britské odbory uplatňovat své zájmy, zkušenosti a praktiky z širokého okruhu odvětví a tím podpořit diskusi o různých problémech. Klíčovým cílem TUSDAC je přímé zapojení do politických debat o udržitelném rozvoji a reálný vliv na vládní politiku v této oblasti. Další úlohou TUSDAC je dosáhnout toho, aby se odbory ve Spojeném království zabývaly problematikou udržitelného rozvoje a snaha o zmobilizování jejich aktivity v této oblasti.

Jedním z úkolů, který na sebe TUSDAC vzal, je hodnotit dopad posunu ekonomiky Spojeného království k nižší spotřebě uhlí na životní prostředí. Aby přijal správnou strategii, bylo nutné zjistit, která odvětví a regiony a jak budou postiženy. Výzkum provedený za tímto účelem ukázal:

- Firmy, které jsou ve Spojeném království odpovědné za 78,9% emisí CO₂, představují 9,7% zaměstnanosti.
- Výzkum také charakterizoval odvětví s nadprůměrnými a průměrnými emisemi.
- Zpráva uváděla regiony, které budou přechodem na ekonomiku s nízkou spotřebou uhlí ve Spojeném království postiženy. Některé regiony se projeví jako energeticky náročnější než jiné.

Evropské odbory navrhují bezodkladné vypracování **široce pojaté strategie** (včetně nedaňových opatření) směřující **k racionálnějšímu využití energie**.

Počítá se s následujícími konkrétními akcemi odborů:

- Jednat o **politikách a opatřeních**, které by snížily spotřebu energie, zlepšily efektivitu energetiky a podporovaly rozvoj obnovitelné energie, postavené na rozmanitých zkušenostech odborů v celé EU.
- **Definovat cíle**, kterých je třeba dosáhnout v různých odvětvích, založené na technologickém potenciálu a odborovém sledování sociálních zájmů. Zaměřit se na spravedlivé rozložení zátěže na různá odvětví s ohledem na identifikaci takových úkolů v oblasti životního prostředí, které jsou z ekonomického hlediska uskutečnitelné. Zajistit, aby **byly vzaty v úvahu sociální zájmy**, například jistota zaměstnání, převedení pracovníků a vytvoření kvalitního zaměstnání mimo jiné v nových typech služeb.

- Pro obnovitelné energie a pro podporu efektivity energetiky navrhnout konkrétní **investiční politiky** a to jak v rámci EU, tak mimo ni.

Evropské odbory zorganizují **výměny informací a zkušeností** (mezi státy a mezi odvětvími) týkající se: opatření pro efektivní využívání energie, vytváření nových a přiměřených pracovních příležitostí a převádění pracovníků (včetně nejlepší praxe a rychlého zpětného předávání pozitivních výsledků – dynamiky podpory). Tato výměna musí být koordinována ETUC.

Účinná a nestranná implementace Kyotského protokolu EU

Existující technologická kapacita v Evropě a skutečnost, že Evropa má efektivnější výrobní model než Spojené státy, může a musí vést k vytvoření odlišného energetického modelu. **Ratifikace Kyotského protokolu**, který zavazuje Evropskou unii ke snižování emisí skleníkových plynů, je pozitivním signálem, jež v rozporu s odmítavým postojem Spojených států k přijímání podobných závazků.

Evropské odbory budou prosazovat implementaci Kyotského protokolu tím, že budou pracovat na definování principů, podmínek a kritérií, které uznají za nezbytné pro využívání **mechanismů flexibility** – jako jsou obchodovatelné licence a obchodování s emisemi. Licence, které umožní firmám obdržet kompenzace, pokud jejich skutečné emise budou nižší než stanovené hodnoty pro jejich průmyslové odvětví, musí být organizovány na trhu kontrolovaném národními úřady a úřady EU, aby se předešlo překrucování interpretace principu, že „znečišťovatel platí“. Musí se jednat o průhledný proces s jasnými postupy.

Odbory vystoupí s návrhy, které budou garantovat spravedlivost mezi sociálními a politickými zájmy a zájmy v oblasti životního prostředí. Mimo jiné to bude nutně vést ke kontrole, zda mechanismy flexibility vyhovují tak, aby zajišťovaly správný soulad jejich výsledků se Směrnicemi Společenství. Například Směrnice o liberalizaci trhu s plynem a o povinnostech veřejných služeb v tomto odvětví ukázaly evropským odborům trvalou potřebu spojitosti mezi existujícími politikami a Směrnicemi (například s daňovými politikami).

Zpřístupnění a zabezpečení zásobování energií

Vytvoření jednotného trhu pro energii v rámci EU musí být realizováno takovým způsobem, který by garantoval, že dodávka energie bude službou veřejného a obecného zájmu s garantovaným právem přístupu pro všechny spotřebitele. Musí se také zakládat na diverzifikaci dodávek ve smyslu udržitelného rozvoje a vytváření zaměstnanosti.

Podle údajů EU se atmosférické emise dopravy podílejí z 28% na emisích CO₂, z toho 84 % pochází ze silniční dopravy. Evropské odbory budou tedy rychle intervenovat v probíhajících diskusích v rámci Evropy týkajících se **budoucnosti evropské dopravy**. Měly by se přijmout postupy pro stabilizaci mobility a podpoření využívání uzlové dopravy, snižující neúměrnou důležitost silniční dopravy. Návrhy týkající se integrace regionálního a městského plánování, snížení požadavků mobility a zdokonalení veřejné dopravy musí být doplněny o další opatření pro snížení invaze automobilů do měst a pro oblibu veřejné dopravy pro účely dojíždění do práce.

8 Chemikálie

Současné metody výroby a spotřeby chemikálií vytvářejí mnohá závažná rizika, kterým je vystavena celá společnost. Navíc, naše současná úroveň znalostí v této oblasti pravděpodobně představuje jen o málo více, než je špička ledovce. Používání chemikálií ohrožuje zdraví veřejnosti, bezpečnost a zdraví pracovníků a životní prostředí. Kromě toho jsou pracovníci ohroženi jako zaměstnanci (přibližně 3 % z ohrožení se vyskytuje v chemických průmyslových odvětvích a 97 % nastává při následném používání chemických výrobků), ve svých vlastních domácnostech jako spotřebitelé a jako obyvatelé světa (emisemi a dalšími formami rozptýlených působení). Proto tedy evropské odbory požadují **bezodkladné zlepšení dostupných znalostí o chemikáliích a o způsobech zacházení s chemickými riziky**.

U rozvojových zemí je situace zvláště špatná. Často jsou zde používány na průmyslových a zemědělských pracovištích chemikálie s vysoce toxickými aktivními složkami (i když tyto mohou být zakázány v rozvinutých zemích, v rozvojových zemích světa se stále prodávají). Ochranné pomůcky nejsou často dostupné. Informace a výcvik jsou většinou nedostatečné. Vzhledem k méně přísným předpisům a jako důsledek záměrných strategií korporací přesunout výrobu do zemí s nižšími standardy, pracovníci v těchto zemích se pohybují ve vážných rizicích, že se stanou obětmi dumpingu v oblasti sociální, životního prostředí a bezpečnosti a ochrany zdraví. Je **nezbytná spolupráce mezi místními odbory v rozvojových zemích a mezinárodními odbory**, aby se výskytu těchto dumpingových praktik předcházelo. Navíc je třeba, aby **chemická rizika byla sledována na globální úrovni**, což je dáno globální povahou chemických rizik a vlivy globalizačních trendů.

Zacházení s chemickými riziky na globální úrovni

Kapitola 19 Programu 21, přijatého v Riu v roce 1992, obsahuje hodnotné principy a opatření pro bezpečné zacházení s chemikáliemi a nebezpečnými odpady po celou jejich existenci. Pokud jsou tyto správně implementovány, mohly by pomoci efektivní ochraně zdraví lidí a napomoci při cestě k udržitelnému rozvoji životního prostředí. Evropské odbory navrhují, aby **rok 2002** byl pro dokončení implementace těchto principů považován za cílový. Je třeba provést další analýzy, abychom zjistili, jak by tato kapitola mohla být v Johannesburgu a po něm rozvinuta. V tomto ohledu lze také navrhnout přednášky o zkušenostech s mezinárodními úmluvami, jako je například OSPAR (*The Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic*), a s Integrovanou směrnicí pro předcházení znečišťování a jeho kontrolu EU 96/61 (*Integrated Pollution Prevention and Control Directive*, IPPC).

Evropské odbory se zvláště zasazují o implikaci principů **bezpečnostních opatření a substituce**.

- Princip bezpečnosti, založený na vědeckém zkoumání, by měl být aplikován tak, jak je uvedeno v dohodě z Ria. Princip by měl být navíc aplikován v celém výrobním řetězci.
- Princip substituce se týká uplatňování nejméně nebezpečných produktů, které plní danou úlohu. Úroveň nebezpečnosti by měla být chápána

s ohledem na nebezpečí v oblasti životního prostředí a také nebezpečí v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví.

Evropské odbory proto vyžadují více výzkumu, hodnocení a předcházení riziku s ohledem na **vícenásobná ohrožení** chemickými riziky. Z pohledu pracovníků je pojetí založené na jednotlivých substancích nedostatečné.

Všechny země by měly zavést nový **globálně harmonizovaný systém** (GHS) pro **klasifikaci a označování chemikálií** a jakmile bude k dispozici, měly by se zaměřit na to, aby byl plně funkční v roce 2008.

Pro další rozvoj a zlepšení schopností při zacházení s chemickými riziky na globální úrovni je potřebné **také působení a spolupráce ze strany MOP** (v oblasti bezpečnosti chemikálií), **ze strany OECD** (v oblasti výzkumu chemikálií) a **ze strany UNEP** (*United Nations Environmental Programme*) v oblasti rozvoje budoucí globální chemické strategie. UNEP musí být poskytnuty nezbytné prostředky, aby mohl tento životně důležitý úkol plnit.

Národní vlády jsou vyzývány, aby **ratifikovaly a aplikovaly úmluvy MOP**, které stanoví vhodné podmínky pro efektivní globální zacházení s chemickými riziky. Jedná se o konvence zaměřené na používání a hospodaření s chemikáliemi, na práva pracovníků a na práci dětí (viz také kapitola 4). Navíc je třeba, aby ve všech zemích byla **spolehlivá kontrola** pro zajištění toho, aby pro všechny země byla bezpečnost pracovníků a veřejnosti a ochrana životního prostředí hlavním zájmem a vysokou prioritou.

Evropské odbory požadují legislativu a globální úmluvy pro zajištění vhodných **informací, výcviku, vzdělání a pravomocí** pro zaměstnance, aby vykonávali jejich práci způsobem bezpečným a neohrožujícím jejich zdraví. To by se mělo týkat pracovníků v chemických průmyslových odvětvích a také pracovníků, kteří chemické výrobky následně používají. Navíc, prevence provedená v rámci pracoviště bude mít kladný vliv na „vnější“ životní prostředí. Právo účasti na řešení problémů životního prostředí by mělo být zajištěno proto, aby pracovníci měli na pracovišti možnost předcházet znečišťování životního prostředí.

Evropské odbory jsou ochotny spolupracovat s místními odbory na celém světě a s mezinárodními odbory (MKSO a WCL (*Světová konfederace práce*)) při

prosazování **velkých kampaní o problémech souvisejících s chemikáliemi**, týkajících se například zákazu azbestu nebo náhrady nebezpečných pesticidů.

Zacházení s chemickými riziky na evropské úrovni

Evropské odbory všeobecně podporují **strategii EU pro budoucí politiku v oblasti chemikálií**, kterou pod stejným názvem předkládá bílý dokument (White paper). Principy bílého dokumentu musí být plně a bezodkladně implementovány. Musí být zlepšeny určité aspekty, z pohledu odborů a udržitelného rozvoje. Zejména:

- Nová politika by měla lépe odrážet problematiku bezpečnosti a ochrany zdraví pracovníků s výraznějším soustředěním se na snížení ohrožení pracovníků, včetně násobného ohrožení, trvalého ohrožení malými dávkami a ohrožení žen (hodnocením maximálních limitních hodnot s ohledem na jejich zvláštní biologické a biochemické podmínky). Měla by také specifikovat větší účast pracovníků a odborů v této oblasti.
- Větší pozornost by měla být věnována velmi stálým a velmi biologicky kumulativním (VPVB) látkám a stálým, biologicky kumulativním a toxickým (PBT) látkám a jejich náhradě.
- Kromě toho by měly být vypracovány povinnosti následného uživatele. Více pozornosti vyžaduje meziodvětvová dimenze a vyjasnění povinností.

Evropské odbory vyžadují **bezodkladnou ratifikaci** všech **mezinárodních konvencí o chemikáliích** Evropskou unií a členskými státy EU.

Evropské odbory požadují rozvoj **databází chemikálií a databází bezpečných alternativ a možných substitucí**. Vyžadují také centralizaci a harmonizaci těchto databází. To je úkol pro společná výzkumná centra Evropské unie. K tomuto účelu je vyžadována další alokace zdrojů. Tyto databáze by měly být přístupné pracovníkům, jejím představitelům a široké veřejnosti.

Dva příklady v oblasti chemikálií

Španělsko: předcházení používání pesticidů ve stavebnictví

V roce 1994 nastaly v Hospital Valle de Hebron (9000 pracovníků) dvě po sobě jdoucí nehody zaplynování, které po sobě následovaly během 15 dnů. V jejich důsledku bylo 80 pracovníků ohroženo a 8 pracovníků bylo později práce neschopných. Zpočátku nikdo problém nerozpoznal, dokonce ani pojišťovny a preventivní služby, kterých se to týkalo. Od té doby bylo z Katalánska hlášeno nejméně 17 dalších případů. Oběťmi byly většinou pracovnice.

Odbory nejprve reagovaly poskytnutím informací a výcviku. Požadovaly epidemiologické studie a usilovaly o spolupráci s nezávislými odborníky (CAPS), kteří diagnostikovali a léčili pracovníky postižené otravou. Z těchto zkušeností vycházelo další zkoumání, aby se pomohlo také těm pracovníkům, kteří byli v Katalánsku postiženi později.

Výsledkem bylo, že úřady přijaly opatření pro regulaci a kontrolu v podnicích, kde se tyto pesticidy používají. V roce 2001 byl spuštěn tripartitní projekt k vytvoření zásad pro integrovanou územní kontrolu škodlivin. Nyní, v roce 2002, dochází k jeho testování v 5 firmách, pod plným dohledem odborů.

Itálie: odbory a revitalizace průmyslové zóny směrem k udržitelnosti

Zóna Marghera je umístěna v blízkosti italského města Benátky. Historicky se jedná o oblast, kde převažuje textilní průmysl, práce v přístavu a rafinerie. Vzhledem k účinkům intenzivního používání chemikálií během dlouhého časového období a k ekonomickému úpadku průmyslu se oblast dostala do žalostného stavu. Několik stran, které měly zájem na ekonomické a sociální kvalitě a kvalitě životního prostředí Marghery zahájilo konzultace k přípravě plánu revitalizace. Byli mezi nimi představitelé vlády, místní správy, celostátních odborů, místních odborů a průmyslu. Konzultace nakonec vyústily ve složitou dohodu, která usiluje o nápravu oblasti, o modernizaci výrobních zařízení a o získání nových ekonomických aktivit. V současné době je dohoda řízena komisí, ve které jsou všechny zainteresované strany.

Evropské odbory požadují **patříčnou spoluodpovědnost státu** při realizaci efektivního řízení chemických rizik v rámci EU. To znamená:

- Zvýšené zdroje pro hodnocení a regulaci, pokud jde o používání a výrobu chemikálií v Evropě.
- Dostatečné zapojení národních úřadů pro zajištění toho, aby výrobci dodržovali národní a mezinárodní legislativu.

Evropské odbory požadují **další rozvoj standardů pro řízení bezpečnosti a ochrany zdraví a pro řízení životního prostředí**, a to v otevřeném, demokratickém a přehledném procesu za účasti všech hlavních zainteresovaných stran. Účast pracovníků by měla být zajištěna ve všech řídicích systémech včetně systémů řízení ochrany životního prostředí. Na Evropskou unii je vznesen požadavek o financování, aby byla umožněna nepodnikatelská účast v mezinárodním standardizačním procesu.

Evropské odbory podporují rozvoj integrovanějších **označení výrobků**, které by odráželo požadavky spotřebitele, ale také předpoklady pro bezpečnost a ochranu zdraví a pro ochranu životního prostředí, které se týkají pracovníků.

Požadované řízení rizika si může vyžádat podstatné **změny ve firmách a v rámci odvětví**. Evropské odbory proto podporují využívání moderních **principů řízení**, jako je EMAS a osvědčené systémy řízení HSE (*Health and Safety Executive*) a propagují zahrnutí „řízení vystavení pracovníků účinkům“ do těchto systémů. Také musí být podněcovány **dobrovolné iniciativy**, jako je „odpovědná péče“ (*responsible care*) a „dohled nad výrobkem“ (*product stewardship*). Nicméně, tyto systémy a iniciativy samy o sobě nestačí k tomu, aby zajistily výrobu s dostatečnou úrovní bezpečnosti. Všechny tyto systémy musí být založeny na rámcových požadavcích – **standardech, statutech** – vytvořených v otevřeném a přehledném procesu, kterého mají možnost se zúčastnit všechny zainteresované strany (odbory, podnikatelská sféra, nevládní organizace pro životní prostředí a spotřebitelé).

Je důležité poznamenat, že evropské odbory nepovažují takové dobrovolné iniciativy a dohody za alternativy legislativy, ale spíše za její doplňky.

Vzhledem k tomu, že pouze udržitelný chemický průmysl bude střednědobě a dlouhodobě konkurenceschopný ve společnosti, která stále více vyžaduje přísnější standardy, týkající se ochrany zdraví a životního prostředí, bude se muset modernizovat. Musí být vytvořeny bezpečnější a čistší alternativy, a to prostřednictvím náhrady látek, transformace výrobních postupů a inovace výrobků. Kde tyto změny mohou znamenat negativní sociální odrazy, tam se firmy, národní úřady a Evropská unie musí postarat o nezbytné nástroje pro **spravedlivé přechodné období**, aby usnadnili pracovníkům chemického průmyslu proces změny. Na úrovni EU už začala diskuse o dosažení akceschopnosti tohoto konceptu spravedlivého přechodného období.

Evropské odbory se snaží o další spolupráci a koordinaci s nevládními organizacemi v oblasti chemických nebezpečí. Všichni členové odborů jsou spotřebitelé a příslušníci občanské společnosti – a mnoho, ne-li většina, spotřebitelů a příslušníků občanské společnosti jsou pracovníci.

9 Posilování úlohy evropských odborů

Evropské odbory musí být, vzhledem ke svému postavení, úloze a stanovisku, ústředními aktéry při uskutečňování udržitelného rozvoje. Udržitelný rozvoj patří mezi jejich klíčové zájmy. Jsou hlavními aktéry při utváření a hájení sociální dimenze a jsou připraveny a chtějí jít dále při integrování sociálních a ekonomických oblastí politiky udržitelného rozvoje a oblastí politiky udržitelného rozvoje, týkajících se životního prostředí. Nicméně, aby Evropské odbory tuto úlohu hrály úspěšně, musí k tomu **mít oprávnění**. To znamená, že **kompetence Evropských odborů** musí být v oblasti udržitelného rozvoje, posíleny a že odbory musí **pro sehrání své úlohy vybudovat capacity**.

Ze všeho, co bylo řečeno v předchozích kapitolách, lze odvodit následující konečné požadavky.

Posilování kompetencí evropských odborů v oblasti udržitelného rozvoje

Za prvé, je nutné zvýšit **kompetence pracovníků a odborů na úrovni firmy a na místní úrovni**. Zaměstnanost, sociální práva a výcvik (profesní kvalifikace) jsou pro boj s chudobou a odíráním sociálních práv životně důležité – v rámci Evropy i kdekoli na světě.

Za druhé, musí být **uznána a písemně stanovena úloha, kterou odbory hrají** při zefektivňování bezpečnosti a ochrany zdraví, při propagaci zdraví veřejnosti a při dosahování přiměřené práce – opět v Evropě stejně jako kdekoli na světě a zvláště u nadnárodních společností. To může být provedeno prostřednictvím opětovného uplatňování kapitoly 29 Programu 21, prostřednictvím ratifikace úmluv MOP a prostřednictvím vypracování základních sociálních standardů v rámci MOP.

V nápravných strategiích a přechodných obdobích, které jsou pro úspěch udržitelného rozvoje nezbytné, musí být evropské odbory vybaveny pro plnění jejich úlohy při zajišťování správné rovnováhy důsledků změn, o které usilují, a to v oblasti sociální a ekonomické a v oblasti životního prostředí. To znamená, že musí hrát úlohu při **vyjednávání spravedlivých přechodných období** a vycházet z:

- přesných informací o sociálních dopadech různých vývoju a opatření
- zdrojů pro opatření ke zmírnění dopadů a pro působení proti nim
- zahrnutí odborů do strategie vytváření procesu a uznání jejich úlohy prostřednictvím ustanovení patřičných práv a kompetencí.

Snaha o tyto různé úlohy odborů a sledování cíle dosažení lepší sociální a ekonomické rovnováhy mezi životním prostředím a vývojem, vyžaduje **posílení a rozšíření práv odborů na informace, výcvik, účast a konzultace**. Zvláště u konzultací vyžaduje udržitelný rozvoj, aby odbory porozuměly sociálním a ekonomickým úvahám a úvahám o životním prostředí a aby propojily místní a globální úroveň. Odbory proto musí mít práva na informace, aby mohly stejně projednávat problémy v oblasti sociální, ekonomické a životního prostředí. To znamená, že musí být v takové pozici, která jim zajistí získání informací a stejně tak musí být uznány za partnery při jednání o těchto záležitostech.

Mimoto musí být vybudovány vazby, jejichž prostřednictvím by se odbory mohly úspěšně obracet na malé a středně velké podniky a také na nadnárodní společnosti. Rozvoj a rozšíření podnikových rad, oborových rad a evropských podnikových rad, to vše musí hrát úlohu při zlepšování postupů pro vyjednávání. Navíc jsou požadována progresivní postoje vedoucích pracovníků a ekonomických lídrů a rozšiřování zákonných práv a kolektivních smluv do malých a středních podniků, protože odbory mají určité funkce při monitorování implementace a efektivity principů řízení.

Budování kapacit evropských odborů pro udržitelný rozvoj

Evropské odbory se musí v zájmu úspěšného plnění úlohy při realizaci udržitelného rozvoje dále **zdokonalovat**. Budou pokračovat v budování svých kapacit, v prvé řadě prostřednictvím metody **učení se při práci**. Při řešení konkrétních každodenních otázek udržitelnosti budou reflektovat dlouhodobé aspekty vývoje při kombinaci sociálních a ekonomických aspektů a aspektů životního prostředí. Následná výměna informací a zkušeností mezi národními a evropskými odbory pomůže vytvořit platformu pro mezinárodní koordinaci při současném zlepšování jejich znalosti, zkušenosti a odbornosti.

Vyvážené stanovisko bude dále rozvíjeno pomocí podpory **meziodvětvového přístupu** k problémům udržitelnosti. V tomto smyslu budou odbory zlepšovat spolupráci na mezinárodní úrovni i mezi odvětvími. Možnost konfliktu zájmů bude vyřešena dialogem a budováním dlouhodobých a obecných globálních zájmů a tím vytvářením solidarity a pochopením toho, co v současné době znamená vyváženost sociálních a ekonomických cílů a cílů v oblasti životního prostředí.

Evropské odbory vítají možnost vybudování dalších **kontaktů s Evropskou komisí**, a to jak pro implementaci Programu pro životní prostředí EU, tak pro implementaci a doplnění strategie udržitelného rozvoje EU v souladu s rozhodnutím přijatým v Goteborgu. Prostřednictvím toho budou evropské odbory budovat svou pozici v evropské aréně a propagovat otázky přístupu a základní jistoty a spravedlivost ve vytvářených politikách Evropského společenství.

V takzvaném lisabonském a goteborgském procesu byl zahájen dialog mezi sociálními partnery. Pro integraci dimenze životního prostředí je pro evropské odbory důležité, aby pečlivě promyslel **dialog ETUC s evropskými nevládními organizacemi**.

Evropské odbory budou na evropské úrovni zintenzivňovat spolupráci v oblasti udržitelného rozvoje prostřednictvím pracovních skupin, které se budou zabývat konkrétními tématy a prostřednictvím konferencí pro další výměnu myšlenek a konkrétní formování strategie. Především se pokusí o rozhodné akce, které zmobilizují členy a funkcionáře a ukáží, že vymýcení chudoby, ochrana životního prostředí a respektování lidských a sociálních práv jsou výzvy, kterým odbory chtějí a jsou schopny úspěšně čelit.

Členské organizace ETUC

Národní odborové konfederace

Země konfederace

Rakousko	ÖGB	Portugalsko	CGTP-IN
Belgie	CST		UGT-P
	FGTB	Rumunsko	BNS
Bulharsko	CITUB		CARTEL ALFA
	PODKREPA		CNSRL-Fratia
Chorvatsko	UATUC*		CSDR
Kypr	SEK	San Marino	CDLS
	TÜRK-SEN		CSdl
Česká republika	CMKOS	Slovensko	KOZ-SR
Dánsko	AC	Slovinsko	ZSSS
	FTF	Španělsko	CC.OO
	LO-DK		ELA-STV
Estonsko	EAKL*		UGT-E
	TALO*	Švédsko	LO-S
Finsko	AKAVA		SACO
	SAK		TCO
	STTK	Švýcarsko	CNG
Francie	CFDT-UNSA		SGB
	CFTC		VSA*
	CGT	Turecko	DISK
	FO		HAK-IS
Německo	DGB		KESK
Řecko	ADEDY		TÜRK-IS
	GSEE	Spojené království	TUC
Maďarsko	ASZSZ		
	LIGA		
	MOSz		
	MszOSz		
	SZEF-ESZT		
Island	ASI		
	BSRB	Evropské průmyslové federace	
Irsko	ICTU	EMF	Evropská federace pracovníků kovoprůmyslu
Itálie	CGIL	EFFAT	Evropská federace potravinářství, zemědělství a turistického ruchu
	CISL	ETUF-TCL	Evropská federace textilního, oděvního a kožedělného průmyslu
	UIL		
Lotyšsko	LBAS*	EFBWW	Evropská federace pracovníků stavebnictví a dřevařského průmyslu
Litva	LBAS*		
	LPSS*	EMCEF	Evropská federace hornictví, chemického průmyslu a energetiky
Lucembursko	CGT-L		
	LCGB	EPSU	Evropská federace veřejných služeb
Makedonie	SSM*	ETF	Evropská federace přepravy
Malta	CMTU	ETUCE	Evropský odborový výbor pro vzdělávání
	GWU	UNI-EVROPA	Evropská federace služeb a spojů
Nizozemí	CNV	EEA	Evropská aliance médií a zábavy
	FNV	EFJ	Evropská federace novinářů
	UNIE-MHP		
Norsko	LO-A		
Polsko	NSZZ Solidarnosc		

ETUC
Evropská
odborová
konfederace

Evropská odborová
technická kancelář
pro bezpečnost
a ochranu zdraví